

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ**

Збірник наукових статей

ЛЬВІВ - 2024

УДК 37.041:811
ББК 81.2р.
А 43

*Рекомендовано Вченою радою факультету № 2 ІПФПНП ЛьвДУВС
(протокол № 3 від 13.11.2024)*

Рецензенти:

Кульчицька М.О., доцент кафедри українознавства та міжкультурної комунікації Львівського державного університету безпеки життєдіяльності кандидат філологічних наук, доцент

Андрусишин Р.М., заступник декана факультету №2 ІПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ кандидат юридичних наук

А 43 Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей: Збірник наукових статей / Укладач: Л.І. Кузьо. Львів: ЛьвДУВС, 2024. 139 с.

У збірнику статей висвітлено методичні та педагогічні аспекти викладання мов, спрямовані на розвиток мовної культури як важливого елементу забезпечення лінгвістичної безпеки держави. Обговорено підходи до формування ініомовної компетентності правоохоронців України з урахуванням сучасних викликів та потреб, а також міжкультурної ініомовної компетентності, яка набуває особливого значення в освітньому процесі. Значна увага приділена організації самостійної роботи студентів, впровадженню інноваційних методів та форм навчання мов. Досліджено можливості онлайн-навчання як альтернативної форми до традиційних підходів, зокрема його переваги та виклики. Окремі статті присвячено актуальним викликам і перспективам сучасного навчання мов у багатокультурному середовищі, що підкреслює важливість розуміння культурного розмаїття у процесі вивчення та використання мов.

**УДК 37.041:811
ББК 81.2р.**

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2024

РОЗВИТОК SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. У статті проаналізовано питання розвитку гнучких навичок у студентів. Визначено компоненти *soft skills*, що видаються найактуальнішими на ринку праці, та виявлено найефективніші методичні способи і прийоми, які б сприяли розвитку цих навичок у процесі навчання іноземної мови у ЗВО. Контекст-аналіз теоретичного наукового досвіду, синтез і узагальнення дали змогу визначити найважливіші компоненти *soft skills*, що були представлені в моделі «4К»: комунікація, критичне мислення, креативність, кооперація. Ці компоненти – найважливіші характеристики особистості, застосування яких сприяє успішній реалізації в професійному середовищі та соціальній взаємодії. Автором надається тлумачення змісту цих компонентів з метою визначення найбільш ефективних методичних способів, застосування яких сприятиме розвитку *soft skills*. У статті обґрунтовано можливість розвитку *soft skills* на основі застосування ситуативних і проєктних завдань на заняттях іноземною мовою. Під час роботи над проєктом у студентів розвиваються навички комунікативної взаємодії в групі (команді), навички пошуку, аналізу та критичного осмислення інформації за заданою темою. Подання аргументованого висловлювання, обговорення результатів проєкту, формулювання пропозицій щодо вдосконалення представленого проєкту сприяють розвитку *soft skills* у контексті креативності. Автор підкреслює, що проєктні завдання більшою мірою спрямовані на формування навичок роботи в команді – організацію взаємодії в команді, визначення лідера, відповідальність кожного студента за результат. Особливу увагу у статті приділено зміні ролі викладача – акцент зміщується на самостійність студентів, викладач

виступає в ролі консультанта, фасилітатора. Обґрунтовано можливість розвитку soft skills у студентів на основі використання активних методів навчання іноземної мови.

Ключові слова: soft skills, комунікація, критичне мислення, креативність, робота в команді, проєктне завдання, методичні способи та прийоми.

Abstract. *The article deals with the issues of developing soft skills in students. The components of soft skills most relevant in the labour market and the most effective methodological methods and techniques contributing to developing these skills in teaching a foreign language are determined. Context analysis of theoretical scientific experience, synthesis and generalization made it possible to determine the most important soft skills components presented in the “4K” model – communication, critical thinking, creativity, and cooperation. These components represent the most important personality characteristics, which contribute to successful implementation in a professional environment and social interaction. The author interprets the components' content to determine the most effective methodological methods, which will contribute to developing soft skills. The article substantiates the possibility of developing soft skills using situational and project – based tasks in foreign language classes. While working on a project, students develop skills of communicative interaction in a group (team) and skills of searching, analyzing and critically understanding information on a given topic. Presenting a reasoned statement, discussing the project results, and formulating proposals for improving the presented project contribute to developing soft skills in the context of creativity. The author emphasizes that project assignments aim to develop teamwork skills – organizing team interaction, identifying a leader, and each student's responsibility for the result. Particular attention in the article is paid to the changing role of the teacher – the emphasis shifts to students' independence, and the teacher acts as a consultant and facilitator. In conclusion, the author substantiates the possibility of developing soft skills in students based on active teaching methods of a foreign language.*

Keywords: *soft skills, communication, critical thinking, creativity, teamwork, project assignment, methodological methods and techniques.*

Постановка проблеми. Головним завданням системи вищої освіти є підготовка кадрів, які здатні навчатися впродовж усієї професійної кар'єри, сприймати інновації сучасного світу, опановувати їх, а також адаптуватися до будь-яких професійних ситуацій. Розвиток навичок, які сприяють саморозвитку та самореалізації студентів, допомагають розкриттю особистісного потенціалу та дають можливість бути успішними в соціальній взаємодії в професійному середовищі. Це стало пріоритетним напрямом під час навчання студентів у закладі вищої освіти. «Soft skills», або гнучкі навички, визначають як навички майбутнього, оскільки вони дають змогу молодим фахівцям у найкоротший термін влитися в професійну діяльність, долучитися й активно працювати над конкретними проєктами, стати потенційно конкурентоспроможним фахівцем.

Ураховуючи високий рівень конкуренції на ринку праці, а також зміни усіх сфер життєдіяльності людини, у зв'язку з настанням ери цифровізації в системі освіти чітко сформувалася тенденція на розвиток гнучких навичок у здобувачів вищої школи. Уміння організовувати ефективно роботу, ухвалювати неординарні рішення, успішно взаємодіяти зі співробітниками в трудовому колективі та з партнерами по бізнесу – всі ці якості необхідні молодим фахівцям, щоб найуспішніше проявити себе на стартовому етапі професійної діяльності та залишатися затребуваними протягом усієї кар'єри. Часто ці навички також визначають як соціальні, оскільки вони частіше використовуються для успішної взаємодії фахівця з іншими співробітниками та професіоналами в конкретній галузі, допомагають адаптуватися до різних ситуацій, що виникають у професійному середовищі.

Жорсткі навички (*hard skills*) визначають комплекс професійних компетенцій, необхідних для виконання конкретної професійної діяльності, тоді як гнучкі навички є соціально-психологічними якостями особистості, які

безпосередньо не пов'язані з конкретною професією, але корисні в будь-яких галузях, оскільки впливають на ефективність виконуваної роботи загалом.

Аналіз останніх досліджень. Матеріалом для дослідження послуговували наукові публікації, об'єкт дослідження яких пов'язаний з аналізом педагогічних та навчально-методичних аспектів формування і розвитку гнучких навичок у студентів під час навчання у вищій школі. Проблему розвитку гнучких навичок досліджували як іноземні науковці (L. Bailey, R. Carney, A. Lazarus, L. H. Lippman, K. A. Moore, R. Ryberg), так і українські (Н. В. Васьонова, Н. А. Длугунович, К. О. Коваль, А. О. Щеглова).

Метою статті є аналіз наявного наукового досвіду щодо визначення поняття «soft skills», визначення найефективніших методичних способів і прийомів навчання іноземної мови, що б сприяли розвитку й удосконаленню гнучких навичок у студентів у період навчання у виші.

Виклад основного матеріалу. Актуальність розвитку гнучких навичок у студентів обґрунтовується тим, що роботодавці особливу увагу приділяють сформованості soft skills, розглядають їх як «психологічний капітал» особистості, що дає змогу адаптуватися й активно реагувати на проблемні ситуації в професійній практиці [1, с. 347].

У зарубіжних дослідженнях зазначається, що такі soft skills, як навички комунікації, уміння працювати в команді і навички розв'язання проблеми, цінуються і в бізнес-середовищі, і роботодавцями, тому практика таких навичок під час навчання у закладі вищої освіти має в подальшому позитивний вплив на результати працевлаштування випускників [2, с. 169]. Незважаючи на цілеспрямований розвиток академічних навичок у процесі освітньої практики та відсутність усвідомлення необхідності розвитку гнучких навичок, більша частина освітніх програм відображає формування загальнокультурних компетентностей, які загалом стосуються розвитку спроможності працювати в колективі, розв'язувати різні ситуації, здійснювати саморегуляцію особистісної поведінки. Контент-аналіз наукової літератури з проблеми розвитку soft skills дає змогу виокремити основні компоненти структури гнучких навичок, серед

яких найчастіше зазначаються: комунікація, критичне мислення, ефективна взаємодія в команді, креативність, емоційний інтелект.

Навчання іноземної мови не лише допомагає розвивати лінгвістичні компетенції у студентів, а й дає змогу розвинути soft skills, оскільки робота в групі, навички комунікативної взаємодії, розв'язання проблемних ситуацій активуються під час виконання різних видів навчальної діяльності на заняттях іноземною мовою. Плануючи використання інтерактивних завдань на занятті, викладач має враховувати, що зміст цих вправ не тільки спонукатиме студентів до комунікації на основі усного, письмового та невербального спілкування, а й сприятиме розумінню складних ситуацій ділової та професійної взаємодії, вираженню своєї особистісної позиції з конкретної проблеми, творчій роботі з іншими студентами групи. І навіть більше, основою навчання іноземної мови зараз є комунікативний підхід, за допомогою якого комунікативна взаємодія стає і метою, і засобом навчання [3, с. 140].

Враховуючи необхідність формування компетенцій, які допомагають фахівцям бути конкурентоспроможними на ринку праці, пропонується розглядати гнучкі навички на основі моделі «4К». Цю модель представили в контексті формування soft skills на Давоському форумі (2016). До моделі «4К» включили ключові гнучкі навички, які роботодавці вважають найважливішими для продуктивної діяльності сучасного фахівця: комунікація, критичне мислення, креативність, кооперація [4].

Згідно з моделлю «4К», компонент «комунікація» виражається у сформованості високого рівня комунікативних навичок, які характеризуються:

- умінням використовувати вербальні та невербальні засоби комунікації для здійснення мовленнєвої взаємодії іноземною мовою та рідною мовою;
- умінням визначати найефективніші мовні засоби та стратегії, які дають змогу реалізувати комунікативні інтенції в процесі комунікації;
- умінням аналізувати отримувану інформацію та відповідно до ситуації комунікативного спілкування реагувати на запитання, репліки;

- умінням виступати публічно, використовуючи відповідні стійкі вирази, мовленнєві кліше, що характерні для представлення даного виду мовлення.

Комунікативні навички в аспекті формування soft skills передбачають розвиток умінь застосування стратегій комунікативної взаємодії, які охоплюють: здатність студента вибудовувати стосунки продуктивної взаємодії з іншими студентами групи; уміння слухати; уміння підтримати спілкування, яке ґрунтується на вмінні ставити відповідні до ситуації запитання й оформлювати їх з урахуванням правил граматики конкретної іноземної мови; уміння прогнозувати комунікативні наміри співрозмовника. Слід зазначити, що певні комунікативно-поведінкові стратегії викладача, які він регулярно демонструє на заняттях і які позитивно сприймають студенти, зазвичай переймаються тими, хто навчається. Взаємодія «викладач - студент» значною мірою визначає ефективність розвитку гнучких навичок у учнів.

Критичне мислення проявляється в умінні самостійного розв'язання проблемної задачі в найбільш раціональний спосіб. Навичка критичного мислення являє собою вміння самостійно аналізувати ситуацію, здатність інтерпретувати інформацію відповідно до заданих цілей, виробляти свою власну позицію щодо проблеми, здатність формулювати висновки, давати критичну оцінку. Критичне мислення, на думку Ричарда Пола, належить до виду інтелектуальної діяльності людини, основними характеристиками якої є високий рівень сприйняття, розуміння, об'єктивності щодо одержуваної та аналізованої інформації. Автор наголошує на важливості вміння самостійного осмислення матеріалу, самостійного здійснення мисленнєвих операцій з визначення мети та стратегії досягнення позитивного результату [5].

Креативність розглядають як здатність студента, а в майбутньому – фахівця, виробляти нові рішення на основі наявних даних, уміння добирати найефективніші стратегії та практики, виявляти оригінальність у розвитку нових ідей, що значною мірою відрізняються від наявних. У зарубіжній літературі під час визначення креативності відзначають готовність людини ризикувати, розглядати кілька напрямів розв'язання проблемної ситуації, уміння

генерувати конструктивні ідеї, здатність відмовлятися від усталених стереотипних установок і поглядів [6]. На заняттях іноземною мовою викладачеві необхідно приділяти особливу увагу завданням, які сприяють розкриттю творчого потенціалу, творчому самовираженню студентів.

Кооперація, або робота в команді, є важливою навичкою для будь-якого фахівця. Навчання взаємодії в команді в процесі навчальної діяльності на заняттях іноземною мовою дає змогу сформувати навички спільної роботи, вміння виконувати визначені командою завдання. Працюючи в команді, студенти усвідомлюють важливість успішного виконання завдання всіма учасниками команди. Найбільш ефективними для розвитку навички роботи в команді є групові/парні проєктні та ситуативні завдання.

Для організації навчальної діяльності студентів, спрямованої на розвиток гнучких навичок, викладачеві необхідно проаналізувати зміст навчально-методичного матеріалу та визначити форми, методи й засоби навчання, використання яких дає змогу впровадити завдання, що сприяють розвитку гнучких навичок. Тому добір навчально-методичного змісту для занять іноземною мовою має бути спрямований на добірку професійно орієнтованого текстового матеріалу, на основі якого буде здійснено вибір тем, найцікавіших для реалізації міні-проєктів. Під час підготовки проєктного завдання викладачем визначаються етапи його виконання. На стартовому етапі студентам роз'яснюється специфіка роботи з проєктним завданням, визначаються контрольні часові точки, коли студенти, показують викладачеві результати з пошуку інформації, її аналізу та переробки. Під час таких зустрічей-обговорень викладач виступає фасилітатором, який спрямовує діяльність студентів.

Обов'язковою умовою підготовки проєктного завдання є розробка візуального супроводу у форматі PowerPoint. Це дає змогу студентам продемонструвати навички використання візуальної підтримки інформації, що подається, винести юридичні терміни, словосполучення, що вживаються в конкретній сфері, на слайд.

Під час підготовки проєктного завдання студенти залучені до пошуку матеріалів за темою проєкту, їхнього аналізу та відбору найбільш релевантної інформації. Під час підготовки презентації змістовного компонента проєкту студентам доводиться перетворювати оригінальний текст, беручи до уваги структуру, стиль і логіку подання презентації як виду публічного виступу. Під час роботи в групі у студентів формується: досвід толерантного ставлення один до одного, вміння вислуховувати думку учасників групи, навички організації роботи в групі, готовність кожного учасника групи нести відповідальність за результат проєкту загалом.

Щодо розвитку гнучких навичок комунікативної взаємодії необхідно враховувати, що діяльність студентів більше має бути зорієнтована на аналіз і переробку матеріалу відповідно до заданої ситуації, цінним є не обсяг інформації, а її осмислення та перетворення; викладач максимально сприяє самостійній активності студентів та залученню до взаємодії в групі. Під час формування гнучких навичок у контексті критичного мислення бажано запропонувати студентам за підсумками представлення проєктів надати стислий аргументований висновок, відповівши на запитання, який проєкт був найбільш пізнавальним і чому. Щодо розвитку гнучких навичок у контексті креативності вважається корисним запропонувати студентам висунути свої ідеї стосовно удосконалення змісту поданої інформації, форми її представлення, поданого візуального супроводу. Щодо гнучких навичок, які сприяють розвитку кооперації в командній роботі, важливо використовувати активні методи навчання, орієнтовані на роботу в парі/групі. Викладачеві слід заохочувати формат взаємного навчання (peer learning), коли один або кілька студентів надають пояснювально-роз'яснювальну допомогу членам групи. Така взаємодія створює атмосферу довіри в групі, що сприяє кращому засвоєнню навчальної інформації, розвиває активність усіх студентів групи.

Висновки. Розвиток гнучких навичок у здобувачів вищої освіти є надзвичайно важливим у процесі навчання іноземної мови, оскільки soft skills належать до особистісних характеристик, що ґрунтуються на вміннях,

застосування яких у професійному середовищі дасть змогу фахівцям бути успішними. Включення до процесу навчання проєктних і ситуативних завдань сприяє розвитку креативного потенціалу студентів, умінь вести комунікативну взаємодію рідною та іноземною мовами, успішно працювати в команді, дає змогу удосконалювати навички аргументованого висловлювання.

Список використаних джерел

1. Tomlinson M. Forms of graduate capital and their relationship to graduate employability. *Education + Training*. 2017. № 59 (4). P. 338–352. DOI: 10.1108/ET-05-2016-0090.
2. Kien L.T., Nghia T.L.H. The Contribution of English Language Education to Students' Development of Soft Skills and Personal Attributes. In: Nghia, T.L.H., Tran, L.T., Ngo, M.T. (eds.) *English Language Education for Graduate Employability in Vietnam. Global Vietnam: Across Time, Space and Community*. 2024. Springer, Singapore. DOI: 10.1007/978-981-99-4338-8_8.
3. Doghonadze N., Zoranyan M. Development of Soft Skills While Teaching English to Master's Students. *Journal of Education in Black Sea Region*. 2021. № 6 (2). P. 137–147.
4. The 10 skills you need to thrive in the Fourth Industrial Revolution, World Economic Forum, Davos 2016 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-10-skills-you-need-tothrive-in-the-fourth-industrial-revolution>
5. Paul Richard W. *Critical Thinking: What Every Person Needs to Survive in a Rapidly Changing World*. 1990. Rohnert Park, CA: Center for Critical Thinking and Moral Critique, Sonoma State Univ.
6. Thomas J. *Thinking Differently: How to Thrive Using Your Nonlinear Creative Thinking*. Profiling Consultants LLC; Illustrated edition (August 18, 2020).